Talking to your children about Summer Camp (and Life) Dangers

Show# 174 | June 16th 2018

Questions of the week

תלמוד בבלי מסכת שבועות דף כו עמוד ב

מוצא שפתיך תשמור ועשית - אין לי אלא שהוציא בשפתיו, גמר בלבו מנין? ת"ל: כל נדיב לב! שאני התם, דכתיב: כל נדיב לב. וניגמר מינה! משום דהוו תרומה וקדשים שני כתובין הבאין כאחד, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין.

תוספות מסכת שבועות דף כו עמוד ב

משום דהוו תרומה וקדשים כו' - גבי קדשים כתיב שהביאו בעזרה (דה"ב כט) כל נדיב לב עולות וגבי תרומה כתיב (במדבר יח) ונחשב לכם תרומתכם שניטלה במחשבה ואף על גב דתרומה חול אצל קדשים כדאמר בריש האיש מקדש (קדושין דף מא:) ולא ילפינן מקדשים מ"מ קדשים נילפו מיניה הלכך הוו שני כתובים הבאים כאחד ובקונט' פי' דתרומה היינו תרומת המשכן דכתיב וכל נדיב לב הביאו.

בית יוסף אורח חיים סימן תלב

ואם תאמר יברך על ביטול חמץ ויש לומר משום דביטול הוי בלב ואין מברכין על דברים שבלב

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ח הלכה א

משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף, אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאם, לא להביא ראיה על הנבואה, היה צריך להשקיע את המצריים קרע את הים והצלילן בתוכו, צרכנו למזון הוריד לנו את המן, צמאו בקע להן את האבן, כפרו בו עדת קרח בלעה אותן הארץ.

Selected emails from our listeners

Questions of the week

Shavua Tov and Yasher Koach for an important topic being discussed and not avoided.

Regarding your riddle:

I think the difference between Chametz, which you cannot destroy Blev, and Teruma which you can separate Blev, is that Chametz is something that you are destroying. Turning into dust of the earth. You can't take something physical and simply think it away. You have to do something physical to turn it from existing to not existing. Teruma is just moving it from one pile to another. You are giving it holier status, and that can be done by thought. Even tzedaka - a thought of giving Tzedaka can obligate you to actually give it.

Kol Tuv

Rafi Goldmeier

Comments on the show

Dear R' Lichtenstein,

•As a social worker who has worked for over three decades on the front lines of traumatic events in the capacity as therapist, teacher, supervisor, colleague and program coordinator, I have learned to everyday prepare myself for human tragedies that will all too soon be revealed. Its human nature to anticipate disappointment and, over time I noticed lowering expectations and narrowing professional foci in response to the vacillating hysteria and numbness of this practice domain.

•Counterfactual to that mindset your presentation "Talking with children about summer camp" brought out so much goodness; it was more than I could have ever imagined! I have worked on a case by case basis with almost every one of your presenters. Never-before have I heard them express their positions on the resilience, strength and "can-do" attitude of Klal Yisroel with such clarity, coherence, depth and breadth of vision.

•Tomorrow, going to work not knowing who may knock on my door to invite me to join with their life's challenges, I hope to draw on the support of our Kehilah Kedosha that is shown in your presentation, with love and gratitude.

Thank you for your good work.

Yishar Koach!

Hillel R. Sternstein, LCSW

Dear Mr. Lichtenstein

Thanks a million for your show. This week's show on Summer Safety is imperative for all to listen to. Kudos to you for addressing it so eloquently and professionally with such great Rabbanim and experts.

Thanks so much

Malky Weiss MSW

In reference to this past weeks show, I believe the most vital thing to teach your child is that they avoid being alone with anyone whatsoever; be it a counselor, a child, or even a Rebbi! As the Rambam writes, that Yichud is the greatest deterrent of mishaps... Please spread the message, perhaps on the coming show or so, as I refrain from leaving my voice on your comment option on the hotline. Thanx!!

parksslope@gmail.com

Show suggestions

Would you consider devoting an episode on the halachic issues relating to the international date line?

E.g. a visitor traveling and spending Shabbos in Hawaii or Japan. Or traveling in a plane across the dateline. I understand there is a flight leaving Friday morning from Japan that arrives in NY on Friday morning. For a short period during the flight it is Shabbos.

Thanks

Mordy Lerer

Selected audio from our listeners

Answers to the questions

Answers to the questions 1 *click here*

Answers to the questions 2 *click here*

Answers to the questions 3 *click here*

Answers to the questions 4 *click here*

Answers to the questions 5 *click here click here*

Comments on the show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on the show 4 *click here*

Rabbi Dovid Cohen

שולחן ערוך חושן משפט סימן שפח סעיף יב

כל המוסר הצבור ומצערן מותר למסרו ביד עובדי כוכבים אנסים להכותו ולאסרו ולקנסו.

שו"ע חושן משפט הלכות עדות סימן לה סי"ד

אשה, פסולה. הגה: וכל זה מדינא, אבל י"א דתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים רגילים להיות, וכו' נשים נאמנות (ת"ה סי' שנ"ג ואגודה פ' י' יוחסין). ולכן יש מי שכתב דאפילו אשה יחידה, או קרוב או קטן, נאמנים בענין הכאה ובזיון ת"ח או שאר קטטות ומסירות, לפי שאין דרך להזמין עדים כשרים לזה, ואין פנאי להזמין (מהרי"ק שורש קע"ט ומהר"ם מריזבורג וכלבו סי' קט"ז).

שו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא חלק א סימן קפה

בשנת תרי"ג אירע בעיר אחד נשמע קול על מלמד אחד שמתגורר שם זה שמנה שנים והילדים אשר למדו אצלו בקטנותם וכעת הם בני י"ג שנה ויותר הם מעידים שבקטנותם כאשר למדו אצלו טימא אותם במשכב זכור ר"ל ובקיץ העבר כשנודע הדבר לאיש ירא אלקים צעק צעקה גדולה ומרה ובא הדבר לפני הרב האב"ד והנה לא רצו לקבל גבי"ע =גביית עדות= וזה האיש קבל על עצמו באלה ובשבועה שתיכף אחר הזמן יסע משם והנה אח"כ רצה להיות מלמד בלבוב וכאשר נשמע הקול בלבוב שלח בעה"ב אחד נכבד מכתב להרב אבד"ק והוא השיב כי ישב עם ב"ד לחקור ולדרוש הדבר ולא מצא שמץ פסול עפ"י ד"ת ולא הי' שום בירור על הענין ואין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות והמכתב הנ"ל תחת ידו הוא וע"כ הבעה"ב דשם החזיקו המלמד שיהיו שם כי אמרו שהוא אומן והחצוף הנ"ל צווח ככרוכיא שהוא קשר בוגדים שהם קלי הדעת ומה גם שנתן להפו"מ חמשים רייניש כסף על רעקריטרינג וע"כ המה נוגעים בדבר. והנה בפ' וארא הגיעני מכתב עם גב"ע מחותם בחתימת שלשה אנשים נכבדים והעיד אלי איש אחד שמכיר בטב"ע החתימות והעידו שני בחורים האחד הוא כעת בן ט"ו שנה והאחד הוא כהיום בן י"ג שנה ויותר שבילדותם בהיותם לומדים אצלו כבני ט' שנה או פחות היה מטמא אותם במשכב זכור כי היו שוכבים אצלו במטה בחדר אשר דר שם והדברים באו ברוב ענין אשר הוא מגונה להעלות על הספר וזאת אשר השבתי באמת כבר הארכתי בזה בתשובה דלפסול האדם צריך שיהיו שני עדים כשרים והבאתי דברי הפר"ח והריטב"א דלפסול אדם צריך שני עדים כשרים והיא כד"נ וא"כ כאן שהיו קטנים בעת שהיה המעשה ואינם נאמנים להעיד בגדלם מה שראו בקוטנם כמבואר /בחו"מ/ סימן ל"ה רק במילי דרבנן וכאן לפסול את האדם ודאי לא נאמנים אמנם לפמ"ש המהרי"ק והתה"ד וקבעו הרמ"א בש"ע שבמקום שא"צ /שא"ד/ להיות עדים כשרים נאמנים אפילו אשה וקטן וא"כ בדבר זה שבודאי א"א להיות גדולים וא"א שתהיו עדות בדבר דבלי ספק האיש הלז אף אם הוא רשע ופריץ אבל במסתר מעשהו ורק בילדים קטנים משחק וכמתלהלה בזיקים ואומר הלא משחק אני א"כ פשיטא דנאמנים להעיד ומה גם דאטו אנו רוצים לפסלו לעדות ולשבועה רק דאמרי' דשמא עשה זאת וכבר אמרו בנדה דף ס"א האי לישנא בישא אף דלקבולי לא בעי למיחש מיהא מבעיא

ובמ"ק דף י"ח אמרו דהאי לישנא בישא עכ"פ מקצתו אמת וא"כ איפוא אוי לנו שבימינו עלתה כך שיהיה איש כזה מלמד תינוקות של בית רבן אשר הבל פיהם טהור ויש לחוש שהבל פיו הטמא יטמא אותם וע"כ על דעתי שמהראוי להסיר כתר המלמדות מעל ראשו ויחושו לנפשם עד אשר ישוב בתשובה שלימה ובסגופים כראוי ואז ישוב לקבל ד"ח =דברי חבירות= ויהיה לו לכפרה על חטאיו וכ"ז שאינו מתודה על חטאיו לא שייך תשובה כמ"ש התב"ש בסמ"ב והארכתי בזה בתשובה לדראהביטש בדבר השו"ב אשר שם והוגד לי בשם אחד גדול הגאון הצדיק וחסיד מו"ה דוד זצ"ל בעהמ"ח אהבת דוד ויהונתן שפירש בדרך מוסר מ"ש בש"ע המטיל מים מן הצופים ולפנים לא ישב ופניו כלפי הקדש ואמר שקאי על מי שמטיל קרי ואמר שזה מן הצופים ולפנים דעינא וליבא תרין סרסורי דעבירה לזה אמר לא ישב שאינו מועיל תשובה ופניו כלפי הקדש ודפח"ח.

והנה במ"ש למעלה מהך דלישנא בישא אף על גב דלקבולי לא בעי למיחש מיהא מבעיא מצאתי אח"כ במהרי"ק שורש קפ"ח שכתב דדוקא להציל אותם הוא דמותר להמנע אבל לא לענוש אותם שום עונש ולבייש אותם אסור ע"י לישנא בישא אמנם זה דוקא שם שלא היה רק לישנא בישא לבד אבל כאן היה גב"ע אף דאין כאן עדים כשרים עדיף מלישנא בישא ופשיטא דיש למנוע מלתת לו תלמידים כנלפע"ד.

והנה בש"ק פ' תולדות בשנה ההיא הגיעני שני מכתבים המדברים ומליצים טוב על האיש הלז. וזה אשר השבתי לשניהם ביחד מ"ש הרב להתנצל על מה לא קיבל עדות וכתב בתחלה עפ"י דברי מוהר"ם מינץ בתשובה סי' ע"ה שאין לגבות עדות להוציא לעז הנה תשובתו בצידו וכמ"ש בעצמו דשאני כאן דהוא לאפרושי מאסורא ואני מוסיף שכן מבואר גם לענין עדות א' דקי"ל דטוביה חטא וזיגוד מנגד ומבואר בש"ע חו"מ סימן כ"ח דאם הוא לאפרושי מאסורא שרי ומ"ש מעלתו דגוף דברי העדים אינם כלום דהם קטנים כ"כ בזה בתשובתי וע"כ לא הבינותי גם מ"ש מעלתו דהם עדות מיוחדת ולפסול אדם בעי שיהיה עדות אחת דהוה כד"נ =כדיני נפשות= לא הבינותי דאני אמרתי עדיף מיני' דאפילו עדות מיוחדת ליכא ודמי להאי ציידא והנה עתה אשיב כסדר מ"ש על דברתי דלאפרושי מאיסורא ל"צ לגבות בפני בע"ד ומ"ש מעלתו די"ל דבאיסורין כיון דל"צ הגדה בב"ד כמ"ש הגאון בעל נתה"מ בסי' ל"ח ובסי' כ"ח באורך ה"ה דא"צ לקבל בפני בע"ד דדוקא על הב"ד הזהירה תורה לקבל בפני בע"ד הנה גוף סברתו אינו מתקבל כי גם דברי הגאון במחכ"ת לא נהירין כלל ויפה השיב עליו במשובב דרשו משם ואינו רוצה להתווכח עם הגאון מפני עשה דכבוד תורה והנה מ"ש לחלק דדוקא אם אנו באים לפסול האדם מחזקת כשרותו בזה צריכין לקבל בפני בע"ד אבל כאן אין אנו באים רק להרחיקו שלא ילמוד עם תלמידים עד שישוב אין אנו באין לפסול אותו וע"ז כתב מעלתו שלא הבין כלל שיחתי דבכ"מ שאנו פוסלין אדם אינו רק עד שישוב בתשובה ואפ"ה אי אפשר לפסלם ואני אומר דיפה כתב שלא הבין שיחתי דכוונתי בפשיטות דדוקא היכא שאנו מוציאים אותו מחזקת כשרותו בזה אמרינן דסתם כל אדם בחזקת כשרות וא"א לפסלו שלא בפניו ובפרט לקפח פרנסתו אבל כאן אטו נפסל בשביל זה מחזקת כשרותו רק שאנו אומרים שמלמד תינוקות צריך להיות ירא וחרד לדבר ד' יותר משאר בני אדם וכאן אנו רואין דהוא קל ע"כ צריכין אנו להרחיקו שישוב בתשובה שלימה א"כ ע"ז ל"ש שום קבלת עדות שלא בפני בע"ד וכל שנשמע עליו קול כזה כדאי בזיון וקצף שיהיו מלמד שם עד שישוב בתשובה שלימה ומ"ש דכבר נפסלו כיון שקבל עדות שלא בפני

בע"ד הנה רואה אנכי שבשביל זה לא רצו לקבל העדות תחלה שאם יקבלו אחרים בודאי לא ירצה לבא לפניהם וא"צ לבא לפניהם וגם מתיראים לקבל עדות וא"כ אף שיקבלו עדות שוב יפסלו אבל לא הועילו בתקנתם דלא קי"ל דעביד איניש לאחזוקי דיבוריה כמ"ש הקצה"ח סי' כ"ח ס"ק ז' וסימן ל"ג ס"ק ב' והקצה"ח האריך בראיות ברורות וכן נכון לדינא כמ"ש בתשובה לק"ק פרעמישלאן ומ"ש על מ"ש בשם מהרי"ק והש"ע סימן ל"ה דנהגו לקבל אף עדות קטן כל דא"א שיהיה שם עדים כשרים וע"ז כתב דבמהרי"ק מבואר שצריך להיות התובע טוען ברי תמהני דשם שייך טענת בריא ומהטעם שכתב מהרי"ק דאל"כ לא שבקת חיי אבל כאן מה ריעותא יש במה שאינם טוענים ברי ואטו היו צריכין לדעת ואנן על זה העדות סומכין ומ"ש דל"ש אין אדם מע"ר =משים עצמו רשע= דרצונו לעשות תשובה וע"ז כתב מעלתו דזה שייך דוקא לגבי עצמו אבל לא לענין לפסול האדם עי"ז מאד תמהני דאטו פוסלין ע"י עדותם דהא באמת עדות קטנים היו אבל העדות לפסול הוא מצד התקנה ומ"ש דשייך פ"ד לא יפה כוון דכאן כשאנו מפלגין דבורא שלא רבע לזה שוב אין כאן שום עדות דבאמת הוא קטן רק דאמרינן מ"מ היו שם ומפני התקנה מקבלים אבל שיעיד שרבע ע"ז לא מהמנינן ליה וז"ב.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קעב

באם מחוייב להכנס בחולי בשביל קיום מצות עשה דשופר וכדומה.

נשאלתי באחד שהיה חולה במחלת שטות והוא בבית החולים ונרפא אבל הרופאים אומרים שצ"ל שם עוד איזה שבועות תחת השגחתם כדי שלא יתקלקל ח"ו, אם צריכים להוציאו משם כדי שיקיים מצות שופר שבבית החולים אי אפשר. והשבתי שלע"ד אין צריכים להוציאו כי על עשה גם אונס ממון יותר מחומש נחשב אונס לפוטרו ואולי גם בפחות מחומש עיין בסי' תרנ"ו במג"א או"ח סק"ז ובספרי דברות משה על ב"ק סי' פ"ט הערה כ"ח, וא"כ כ"ש זה שעדיף להאדם אף מחומש ממון ויותר שהיה מוציא להתרפא אף כל ממונו שנחשב אנוס ממצות עשה דשופר ופטור. משה פיינשטיין.

שו"ת ציץ אליעזר חלק יח סימן מ

א. חולה מסוכן שחייו רק חיי שעה ובני המשפחה חתמו שלא ישתדלו יותר "להחיותו", והרופא המשתדל טוען שאם בכל זאת ימשיך "להחיותו" הוא עלול להפסיד שישללו ממנו תעודתו וגם ידונוהו בערכאות למליונים דולרים, האם מחויב הוא להמשיך להשתדל להחיותו .

ב. ביאור דברי הרמ"א באו"ח סימן תרנ"ו שפוסק שאדם מחויב להפסיד כל ממונו כדי שלא יעבור על לא תעשה אם הוא רק בקום ועשה או אפילו בשב ואל תעשה. ומה הדין בזה כדי שלא יעבור על ל"ת דלא תעמוד על דם רעך .

ב"ה טו"ב מנ"א תשמ"ח. ירושלים עיה"ק תובב"א לכבוד ידידי הרב הגאון הנעלה איש האשכולות בעהמ"ח ספרים יקרים מוהר"ר דוד קאהן שליט"א רב ביהמ"ד גבול יעבץ בברוקלין. אחדשכת"ר יקרת מכתבו קבלתי בסוף שבוע שעבר, והנני להשיב לו. בע"ה .

כת"ר שואל שאלה גדולה למעשה והיא: רופא טוען שאם ישתדל "להחיות" חולה שכבר חתמו עליו בני המשפחה שלא ישתדלו בזה, שיכולים להפסידו שיקחו ממנו תעודתו וגם ידונוהו בערכאות למליונים דולרים, האם מחויב הוא להשתדל אעפ"כ, כמובן שמדובר באופן שהוא רק לחיי שעה עכ"ל השאלה .

וכשאלת חכם חצי תשובה כותב דלדעתו יש להתיר על פי' יסודו של הח"ס שמה שמחויב לתת כל ממונו שלא לעבור ל"ת הוה בקום ועשה דוקא, אלא שעומד לנגדו דברי רש"י בסנהדרין ד' ע"ג ע"א שמתבאר בדבריו שמחויב להפסיד כל ממונו כדי שלא לעבור על לא תעמוד על דם רעך, לכן רוצה לחלק שהיינו דוקא להצילו לגמרי, אבל לא לחיי שעה, לכן בנ"ד שהוי לחיי שעה יש להתיר משום שב ואל תעשה, ע"כ .

א) ואשיבנו, דלדעתי אם נאמר דמשום לא תעמוד על דם רעך לחיי עולם מחויב להפסיד כל ממונו, אזי אותו הדין יהא גם אפילו לחיי שעה מכיון שגם ע"ז חל הלאו הזה ואין מקום לחלק בזה .

/+מילואים/ והרי הדין הוא שמחללים שבת אפילו לחיי שעה כדאיתא בגמ' ביומא ד' פ"ד ונפסק כן בפשיטות באו"ח סימן שכ"ט סעי' ד', דאפילו מצאוהו מרוצץ שאינו יכול לחיות אפילו לפי שעה מפקחין עליו את הגל, ואפילו יש בו כמה ספיקות יעו"ש, וא"כ בודאי שקיים גם בזה הלאו דל"ת ע"ד רעך.

וא"כ לכאורה מחויב הוא הרופא לשתדל אעפ"כ להמשיך להחיותו, כי מצינו להרמ"א בא"ח סימן תרנ"ו שפוסק דזה שאמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש אפי' מצוה עוברת, דכל זה דוקא במצות עשה, אבל לא תעשה יתן כל ממונו קודם שיעבור. ומוסיף המשנ"ב בסק"י, שהוא זה, אפילו אם יצטרך עי"ז אח"כ לחזור על הפתחים, דלא נוכל להתיר עי"ז איסורי תורה.

והרמ"א חוזר לפסוק כן גם ביו"ד סי' קנ"ז סעי' א', דאם יוכל להציל עצמו בכל אשר לו צריך ליתן הכל ולא יעבור על לא תעשה. וכאן הרי בהימנעות הגשת הצלה עוברים על לאו דלא תעמוד על דם רעך.

מה שיש לדון בזה להתיר לרופא שימנע מלהשתדל להחיות, הוא אם נבוא להסתמך על שיטות הפוסקים דס"ל לחלק בזה ולומר, שכל זהו הוא דוקא אם המדובר בלעבור על לאו שיש בו מעשה, אבל בלאו שאין בו מעשה הוה זה כמו לעבור על עשה וא"צ ליתן כל ממונו, ונזכר מזה בפתחי תשובה ביו"ד שם סק"ד, ודרכי תשובה שם, ובאריכות גדולה בשדי חמד בכללים במע' למ"ד כלל ק"ז, ובחלק דברי חכמים כלל ל"ט כדיעו"ש.

ולפלא על המשנ"ב שלא הזכיר מלחלק מזה כלל, וכפי הנראה שלא סבר לחלק בזה, וכך נראה באמת שתפס כן לעיקר הגרע"א ז"ל בהגהותיו ליו"ד שם, שמתחילה הוא מביא דברי שו"ת חות יאיר דס"ל דאם הוא לאו שאין בו מעשה הוי כמו לעבור על עשה וא"צ ליתן כל ממונו, ומוסיף וכותב ע"ז בזה"ל: ואולם בתשובת הריב"ש מבואר דכל שהוא לעבור על לאו אף באין מעשה צריך ליתן כל אשר לו ולא יעבור עכ"ל, ומשמע מהך לישנא של "ואולם" דנקיט ליה הגרע"א דס"ל לעיקרה כדברי הריב"ש שאין לחלק בזה בין לאו שיש בו מעשה לבין לאו שאין בו מעשה. וא"כ אין תימא שגם המשנ"ב סתם להכריע בכזאת.

אולם משום הא לבד עוד לא נסתר באופן כללי צידוד היתר זה מפני שאין בו מעשה, כי רבים אשר אתנו שכן ס"ל לחלק בכזאת, ובמיוחד כאשר דיוננו הוא בנוגע להלאו של לא תעמוד על דם רעך +.

ב) אולם לענ"ד נראה שלמעשה גם להצלה לחיי עולם של חבירו איננו מחויב להפסיד כל ממונו משום הלאו דל"ת על דם רעך אם נתפוס כללא דהח"ס שדברי הרמ"א באו"ח סימן תרנ"ו ויו"ד סימן קנ"ז אמורים דוקא בעבירה על לאו בקום ועשה ולא בעיברה בשב ואל תעשה .

ומדברי רש"י בסנהדרין ד' ע"ג אין כל הוכחה מפורשת דס"ל דלאו זה של ל"ת ע"ד רעך שאני, דז"ל שם: קמ"ל לא תעמוד על דם רעך לא תעמוד על עצמך משמע אלא חזור על כל צדדים שלא יאבד דם רעך עכ"ל, ויש לומר דכוונתו בזה, הוא שלא רק אתה בעצמך תצילהו, אלא אפילו אם אין ביכלתך להצילו, חזור וטרח למצוא אנשים אחרים ולשלם זמני להם, וכשלשון הג"מ שם "מיטרח ומיגר אגורי", ואח"כ תגבה ממנו בחזרה, וכדאיתא בשו"ת מהר"מ בר ברוך סימן ל"ט שמבאר דזה שאומרת הגמ' דחייב להצילו ולמיטרח ולמיגר אגורי, הוא אפילו צוח אל תצילני שמצילו וחוזר ומוציא ממנו מה שהוציא ע"ש, ובכל אופן שהוא איננו מחויב אבל לתת לשם כך יותר ממה שמחויב מדין צדקה, אם נאמר דבשוא"ת איננו מחויב להוציא כל ממונו .

/+מילואים/ והנה ז"ל הגמ' בסנהדרין שם: גופא. מניין לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטין באין עליו שהוא חייב להצילו ת"ל לא תעמוד על דם רעך, והא מהכא בפקא מהתם נפקא אבידת גופו מנין ת"ל והשבותו לו, אי מהתם הוה אמינא ה"מ בנפשיה אבל מיטרח ומיגר אגורי אימא לא קמ"ל, ומפרש"י וז"ל: הני מילי בנפשו, אם זה הרואהו יכול להצילהו יצילהו, קמ"ל לא תעמוד על דם רעך, לא תעמוד על עצמך משמע, אלא חזור על כל צדדין שלא יאבד דם רעך עכ"ל, למדים אנו מזה שכדי שלא יעבור על ל"ת דלא תעמוד ע"ד רעך מחויב הנהו למטרח ולמיגר אגורי (לשכור אנשים) ולחזור על כל צדדים שלא יאבד דם רעהו, ומשמע לכאורה מהך לישנא שהמדובר הוא אפילו אם הוא בגוונא שיפסיד עי"כ ממונו אעפ"כ מחויב הנהו להפסיד כל ממונו כדי שלא יעבור על ל"ת ע"ד רעך.

אולם לאחר העיון נראה לומר שאין הוכחה לכך, כי יש לפרש שכוונת הגמ' בזה הוא רק שמחויב לטרוח ולחזר אחר אנשים שיצילוהו אבל המיגר אגורי הוא בגוונא שאבל אח"כ יוכל לחזור ולגבות מהניצל הכסף שהפסיד, ואילולא הל"ת ע"ד רעך כי אם רק מכח הכתוב של והשבותו לו הייתי אומר שצריך לעשות משום כך מה שבכח עצמו לעשות, אבל איננו מחויב לטרוח ולשכור גם אחרים שיצילוהו, קמ"ל הלא תעמוד ע"ד רעך שמחויב גם בכנ"ז +.

ג) והכי ראיתי בשו"ת חות יאיר סימן קס"ה שעומד על הדקדוק בגמ' דלמה נקט מיטרח, דהל"ל אגורי לא, לכן מבאר דעיקר רבותא הוא מיטרח, דהו"א אפילו מצי לאגורי מממון של חבירו אינו מחויב קמ"ל דמחויב, ואף כי פשוט להפוסקים גבי הצלת נפש שמחויב לאגורי גם בממונו רק שמחויב להחזיר לו מ"מ בצורך הצלת ממונו אינו מחויב למיטרח ואגורי כלל אפילו משל חבירו ע"ש ביתר אריכות. הרי לנו דגם להחות יאיר פשיטא ליה

בכוונת הגמ' שלא באה לומר שמחויב להפסיד כל ממונו, ולא מצא סתירה ברש"י לכך, והיינו מפני שביאר כוונתו של רש"י ג"כ כנ"ז. והחו"י הולך לשיטתו בזה דס"ל ג"כ ככללא דהח"ס דבשב ואל תעשה גם בלאו אינו מחויב להפסיד כל ממונו, כדמצינו דס"ל בהדיא כן בתשובתיו בסימן קל"ט ע"ש ומובא בפוסקים, והיה פשוט ליה דלא עדיף מזה גם הלאו דל"ת ע"ד רעך, וג"כ איננו מחויב להפסיד כל ממונו, עבור כך, מכיון שהוא בשוא"ת .

ד) ואם דברי רש"י באו מיהת סתומים בזה, הנה מצינו לאחד מגדולי הראשונים ה"ה ביד רמה לסנהדרין שם שכותב דברים מפורשים בזה לפיטורא, וז"ל: ומפרקינן אי מהתם הוה אמינא הני מילי היכא דיכול לאצולי בנפשיה כלומר על ידי עצמו, אבל מיטרח מיגר אגורי לאצוליה אימא לא מיחייב למיטרח, איצטריך לא תעמוד על דם רעך כלומר לא תעמיד עצמך כלל אלא חזר אחר הצלתו ובכל ענין שאתה יכול להצילו, ומסתברא לן דהיכא דטרח ואגר אגורי ואצליה שקיל מיניה, דעד כאן לא חייביה רחמנא אלא למטרח בלהדורי בתר אגורי, אבל לאצוליה בממוניה לא מדאמרינן אי מהתם הני מילי בנפשיה אבל מטרח ומיגר אגורי לא קמ"ל ולא אמרינן אבל בממוניה לא קמ"ל עכ"ל .

הרי לנו דברים ברורים ומפורשים בזה ביד רמ"ה דס"ל בפשטות, שלמרות שמקודם לכן ביאר כוונת הגמ' כמעט כלשונו של רש"י ז"ל שהחידוש הוא שמחויב "לחזר אחר הצלתו ובכל ענין שאתה יכול להצילו", אפ"ה הוסיף וביאר בפשיטות דמ"מ מסתברא ליה שכל זה הוא רק למטרח בלהדורי בתר אגורי, אבל בממוניה לא, והוכיח כן מלשון הגמ' שאומרת, אבל מיטרח ומיגר אגורי לא, ולא אומרת "אבל בממוניה לא קמ"ל", ומוכח מזה שבממוניה באמת לא מחויב לאצוליה. אלא חוזר ושקיל מיניה .

ה) והגע בעצמך, הנה הרמב"ם בספר המצות ל"ת רצ"ז מיכל כייל בהלאו של לא תעמוד על דם רעך גם זאת, שלא נמנע להציל ממונו של חבירו מנזק כדיעו"ש, האם גם שם בלהציל ממונו של חבירו נאמר שמחויב עבור כן להפסיד כל ממונו כדי שלא לעבור על הלאו? ודאי שלא דמאי חזית .

/+מילואים/ וצריכים איפוא לומר שלהרמב"ם היה פשוט שעל לאו זה דלא תעמוד על דם רעך איננו מחויב להפסיד כל ממונו מפני שהוא לאו שבכללות שאין לוקין עליו וקיל יותר משאר ל"ת שלוקין עליו, ויתירה מזו, דסבור היה שהוא מעין לאו הבא מכלל עשה שדין עשה עליו (עיין פסחים ד' מ"א ע"ב, ועוד), כי כן מצינו למדים מדבריו בפיהמ"ש בפ"ד דנדרים דמגדיר שם החיוב של הצלת גופו של חבירו שהוא מכח העשה של והשבותו לו, וכלשונו: דחיוב הרופא מן התורה לרפאות חולי ישראל נכלל בפי' מ"ש הפסוק (דברים כ"ב) והשבותו לו, לרפאות את גופו שהוא כשרואה אותו מסוכן ויכול להצילו או בגופו או בממונו או בחכמתו ע"ש, הרי לנו שהרמב"ם נתן על כך רק חיוב עשה של והשבותו לו. וז"ש "או בממונו" ר"ל בגדר חיוב שיש על כך מכח עשה, אשר המבזבז אל יבזבז יותר מחומש +.

ו) מה שנוכל לכל היותר להגדיר בדבריהם של היד רמ"ה וכן הרמב"ם אם ס"ל נמי שמחויב להפסיד כל ממונו כדי שלא לעבור על ל"ת, הוא רק זאת, דס"ל אבל מאידך גם זאת שזה שמחויב להפסיד כל ממונו ולא לעבור

על לא תעשה דהוא רק היכא שהוא בקום ועשה, אבל לא גם בשב ואל תעשה, וכדמצינו שהדבר הזה נפתח בגדולים, ובקמאי דקמאי, וזה בכה וזה בכה, כאשר אספם וקיבצם כעמיר הגאון בעל שדי חמד ז"ל בכללים מע' הלמ"ד כלל ק"ז, ובחלק דברי חכמים כלל ל"ט יעו"ש באריכות .

או דנאמר דס"ל להרמב"ם והיד רמה כהסוברים דבכלל איננו מחויב להפסיד כל ממונו עבור לא תעשה, חוץ מבע"ז שנא' בכל מאדך, כדמובא מזה בביאור הגר"א יו"ד סי' קנ"ז סק"ה, ובשד"ח שם, וכן בספר מרחשת ח"א סימן מ"ג יעו"ש .

ז) והמבוכה בדברי הפוסקים בהכרעת ההלכה בזה בנוגע לעבירה על לאו בשאו"ת היא גדולה מאד, ואפשר לעמוד על כך מתוך עיון בפרמ"ג באו"ח שם סי' תרנ"ו, ועוד כמה מקומות מדבריו, ובחידושי הגרע"א ביו"ד שם סי' קנ"ז, וגליון מהרש"א שם, ובפתחי תשובה סק"ד, ודרכי תשובה שם, וכן בסי' שנ"ז בפ"ת סק"א, ועוד .

ואנן נקטינן להלכה למיזל בזה אחר החיתום, ה"ה גאון הדורות החתם סופר ז"ל אשר כללא כייל לנו בזה בהגהותיו לאו"ח סימן תרנ"ו בזה"ל: לפענ"ד לאו במצות עשה ול"ת תליא מילתא, אלא או קום ועבור או שב ואל תעשה אשר ע"כ לאכול פירות שביעית אף על פי שאינו אלא עשה, וכן טעם כעיקר שאינו אלא עשה לחד דעה, מ"מ יתן כל אשר לו ולא יעבור, וההיפוך אין צריך להוציא כל ממונו שלא יביאוהו לידי לא תותירו ממנו עד בקר אף על פי שהוא ל"ת מ"מ כיון שאינו בקום ועבור אינו צריך להוציא כל ממונו עכ"ל, וא"כ כל ל"ת שהוא בשב ואל תעשה אין צריך להוציא כל ממונו כדי שלא יעבור על זה, וכן לא להוציא למעלה מיכלתו הרגילה .

ויש לי הוכחה שהחתם סופר הכליל בזה הכלל גם הלאו דל"ת על דם רעך שהוא בהשוא"ת והוא ממה שמצינו לו בתשובתיו בחחו"מ סי' קע"ז ד"ה ומ"ש להסוברים, שהקשו לו שם רק להסוברים דאפילו בביטול ל"ת בשב וא"ת צריך לבזבז כל הונו ולא יעבור, דא"כ אמאי אמרינן בפ' השולח אין פודין את השבוים יתר מכדי דמיהם, הא עברי על לא תעמוד ע"ד רעך וכו', וכתב הח"ס ליישב בדוחקא דציבורא שאני דהוי בכלל פקו"נ עיין שם. ומשמע משם בהדיא דס"ל להח"ס בפשיטות, דהא להסוברים דבביטול ל"ת בשוא"ת א"צ לבזבז כל הונו, דאליבא דידהו אין בכלל קושיא על הגמ', ולא צריכים לדוחק תירוצו דציבור שאני, והיינו מפני שהדין הזה דבביטול ל"ת בשוא"ת א"צ לבזבז כל הונו, ככה הוא בפשיטות גם בל"ת דלא תעמוד ע"ד רעך שהוא ג"כ בשוא"ת, ולכן שפיר אין פודין אותן יתר על כדי דמיהם .

ח) וכאמור הכריע החתם סופר בהגהותיו לשו"ע להלכה דבשב ולא תעשה איננו מחויב לבזבז ממונו, וא"כ גם הלאו דל"ת ע"ד רעך שהוא בשב ואל תעשה נכלל ג"כ בכלל זה להלכה .

ט) והייתי מוסיף ואומר שיש בכלל לטעון ולומר שכל הדין של הרמ"א באו"ח סימן תרנ"ו וביו"ד סי' קנ"ז שצריך לבזבז כל ממונו כדי שלא לעבור על ל"ת נאמר רק בלא תעשה שבינו למקום, אבל לא בל"ת שבין אדם לחבירו, כל"ת דל"ת ע"ד רעך, ונדמה שראיתי שנגעו בזה שיש מקום לחלק בכזאת, ואז נוכל לומר שבכגון דא בל"ת

שבין אדם לחבירו כו"ע יודו שאיננו מחויב לבזבז ע"ז ממונו, מכיון שדבר זה שחייב לבזבז נובע ביסודו מהרמ"א, ומהרמ"א אין ראיה שאומרו גם בנוגע לל"ת שבין אדם לחבירו .

/+מילואים/ דמה שמדבר הרמ"א הוא על ל"ת שבין אדם למקום, ומסביב דבריו ומכחם הוא שהמדובר בזה בדברי הפוסקים +.

י) עכ"פ בהכרעת ההלכה שפיר י"ל שגם לאו זה דל"ת ע"ד רעך כלול בכלל כל הלאוים שהם בשוא"ת שהוכרעה לגבם ההלכה שאיננו מחויב לבזבז ע"ז ממונו וכנז"ל .

יא) ופוק חזי מאי עמא דבר, ומעולם לא ראינו שמי שהוא יחמיר על עצמו לבזבז כל ממונו כדי להשתדל להציל את חבירו ממחלתו המסוכנת, וכדומה לזה, ולא שמענו שיחייבוהו בכך ואם כן יש להחיל על זה דברי שו"ת הלק"ט למהר"י חאגיז ח"א סימן ל"ט שכותב וז"ל: וזה כלל גדול שהיה מוסד בידינו, אם הלכה רופפת בידך פוק חזי מה עמא דבר, כי פשוט הוא אשר באהבת ה' את עמו ישראל יסיר מכשול מדרכיהם ולא יטו כל העולם אחר היחיד אילו סברתו דחויה עכ"ל .

ומינה נקח בק"ו לנשוא דיוננו שככה הוא זה דהרי רבים אשר אתנו להצדיק מנהג עולם זה, וממילא גם לפסוק כן גם לכתחילה וכנ"ל. ומחייבים בזה רק הציבור בכללותו דציבור לא מעני .

יב) מכל האמור נ"ל שהרופא של נידונו איננו מחויב להשתדל עוד "להחיות" את החולה מאחר שזה כרוך כבר הדבר אצלו בהפסדים כספיים גדולים וענקיים, ועל כגון זה נאמר (ביחזקאל ל"ג - ט): ואתה כי הזהרת וגו' ואתה נפשך הצלת .

באהבה וידידות אליעזר יהודא וולדינברג

שאינו מתגייר בלב שלם סובר ר' נחמי דלא מהני ועי' בתוי"ט פ"ד דמע"ש משנה ז', אבל בגע ומתנה דעוסק עם איש אחר מה סברא איכא לומר דאונסא דנפשי' יועיל לבטל הגע וכמעט יתבטלו רוב הגיעין דכמה פעמים מגרש הבעל בשביל איזה הכרח שיש לו, וגלפענ"ד בכוונת הש"ס ב"ב דודאי אלו כיתה נישאת לו בודאי הי' מתנתה קיימת לכו"ע כיון דרצונו בהאשה יותר מהנכסים והרי נעשה רצונו, אך הש"ס מיירי שעדיין לא נשאה ואזר אז ממתנתה ובזה שפיר אמרינן דבמתנה יש דצריך רצון גדול ומכשיו מתחרט ואמר שמתחילה בהכרח דחקו וכעת רוצה לסבול שלא ישאנה ולא יתן לה מתנה בזה שפיר בעל המתנה ואף דאמרינן בקידושין (דף מ"ט ע"ב) גבי זבין אדעתא למיסק לארעא דישראל ואזר בו אמרינן אי בעי סליק היינו רק במכר, אבל במתנה דתלוי ברצונו לבד כל שנסתלק בהכרח קודם שנעשה רצונו שפיר בטל המתנה, והא דהלכה כולם גריס (יבמות שם) היינו כיון שבאמת נשא האשה שרצה ואם לאו אפשר דגם בגירות ל"מ, ואף דלכאו' קשה דלמה בעובדא דב"ב מיקרי מתנה הלא הוי כמכר ממש דהרי יש לו אשה בעד נכסיו והוי כלקח ממון ממש, ועי' בש"ס יבמות (דף קי"ג ע"א) בעובדא דרב מלכיו אלו רצה שפחה לשמשו כו', אך באמת לק"מ כיון שנתן לה כסף קידושין בפני עצמו ואין הנכסים כסף קידושי' ע"כ יש [illegible] הנכסים תורת מתנה ובמתנה צריך רצון גדול וכמש"כ.

ענף ז

ועתה אבאר מה דמבואר בר"ן בפ"ג דסוכה (ל"ג ע"א) ד"ה לכידור דאין אדם מחויב לבזבז יותר משליש ממונו אפי' על מצות עשה הטובות, והנה קשה לי איך נפרנס הבריתא דסופ"ק דקידושין (דף כ"ט ע"ב) דפליגי ר' יהודה ורבנן בלפדות את בנו ולעלות לרגל איזה מהן קודם, והלא אינו מחויב לעלות לרגל כיון שאין לו, דבשלמא בפדיון הבן הרי מבואר בש"ס בכורות (דף מ"ח ע"ב) דאף בחלי חמש פליגי ר"מ ור"י והיינו כיון דהפדיון הוא בחוב ושיעבוד נכסי, ובחוב ודאי דאף למאן דסובר שיעבודא לאו דאורייתא מ"מ נפרעין ונוטלין ממנו עד פרוטה אחרונה שיש לו, דהרי אפי' אם מסדרין לבע"ח יש פלוגתא (ב"מ קי"ג ע"ב) אבל לעלות לרגל למה יהי' מחויב, ועוד ק"ל מהא דגר חנוכה וקידוש היום דמספקא לי' לרבא בשבת (דף כ"ג ע"ב) איזה מהן קודם והרי בנ"ח קי"ל דמוכר כסותו כמש"כ הגאון רעק"א בהגהותיו רש הלי' חנוכה דצריך ליתן בעדו כל ממונו, משא"כ בקידוש היום, ומה מספקא לי' לרבא, ועוד ק"ל עוד דבעור או"ח סי' תפ"ג גבי ד' כוסות כתב בשם בעל העיטור דמחויב למכור כסותו כלולב ואתרוג הרי דעל מצות לולב ג"כ מחויב למכור כסותו ולמה, הלא אינו מחויב לבזבז על מ"ע יותר משליש ממונו אפי' על מצוה עוברת.

עוד ק"ע הא דקי"ל בערכין (דף כ"א ע"א) דחייבי עולות ושלמים ממשכנין ואין מסדרין בהם רק עולין כל ממונם ולמה, ואין לומר דשם הטעם דממשכנין משום עבירת בל תאחר דהיא לאו ואף דהיא לאו שא"ב מעשה מ"מ מחויב ליתן כל ממונו כמבואר בריב"ש סי' שפ"ז [ודלא כהפמ"ג סי' תרנ"ו ס"ק ח' ועי' משבלות זהב סימן תמ"ו סק"ו], אבל ז"א דע"כ מיירי התם במקום דליכא ב"ת, דהרי היכא דליכא ב"ת גם בחייבי חטאות ואשמות ממשכנין כמבואר בתוס' ריש ר"ה (דף כ' ע"ב) ד"ה אלו אע"כ דבעולות ושלמים ממשכנין אף בליכא לאו דב"ת ואין משיירין לו כלום ואמאי.

אשר ע"כ נלפענ"ד דהא דאין אדם מחויב ליתן כל ממונו עבור מ"ע, הפירוש רק שאינו מחויב ליתן בעד הדבר יותר מכדי שוי' כדי שיוכל לקיים המ"ע אבל מה שעוה"ד באמת, בזה ודאי חייב ליתן כל ממונו בעדו, וזה אמרם (כתובות נ' ע"א) "המבזבז" כו' היינו ליתן יותר מכדי שוי', משא"כ בעד מה שעוה"ד באמת, כמבואר בירושלמי קידושין (פ"א ה"ז) ובריש פאה (פ"א ה"א) "כבד ד' מהונך" אם יש לך אתה מחויב בהן ואם לאו אין אתה מחויב לחזור על הפתחים, הרי דכל מה שיש לו מחויב ליתן בעד מה שעוה"ד המצוה באמת, ואף גם במבזבז נ"ל דאינו רק מן התקנה שהתקינו באושא, והא דכתב הרמב"ם ז"ל דיש הלי' שקלים (פ"א ה"א) דעל מצות מחצית השקל שואל ומוכר כסותו מטעם דכתיב "והדל לא ימעיט", משמע דבשאר מצות אינו מחויב למכור כסותו, אך נ"ל דהרמב"ם מביא הקרא דוהדל הוי רק אשואל ולא אמוכר כסותו, דהמוכר כסותו חייב בכל המצות אבל לשאול או לחזור על הפתחים אינו מחויב בכל המצות רק בשקלים גזה"כ הוא, אבל בעד מה שעוה"ד חייב בכל המצות ליתן כל ממונו, דהרי זה החיוב חייבה רחמנא, תדע דהרי מחויב לסבול צער גדול עד שיהי' פקוח נפש אפי' על מ"ע גרידא כמבואר באו"ח סי' ד"ש סעיף א', אך נ"ע דהמעיין באו"ח סי' תר"מ מבואר דחולה שא"ב סכנה פטור מסוכה אף בלילה ראשונה *), דהרי בסעיף ג' שם לא מחלק הרמ"א בין

*) וכעת נ"ל דחדאי פטור מלקיים עשה דקום ועשה אם תגרום לו חולי שאב"ס דהנה בסוכה (דף כ"ו ע"א) קאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה ופריך הש"ס הא אנן תנן חולים ומשמשיהן פטו' מן הסוכה חולה אין מצטער לא, ותמוה לי מאוד הלא משנה היא כרבא והוא בסו"פ הישן דאם ירדו גשמים כדי שתסרח המקפה פטור וליכא בזה טעם אחר אלא מטעם מצטער, וגם על רבא קשיא מה חידש יותר ממתניתין, עוד תמוה לי דהרי לפי המבואר בסוכה (דף כ"ז ע"א) נראה דר' אליעזר מוכרח לסבור דמצטער חייב בסוכה דהרי סובר דתשבו כעין תדורו הפירוש שמחויב לאכול י"ד סעודות כמו בדירה שדרכו בכך וא"כ למה יהי' לר' אליעזר פטור מן הסוכה בעת שהגשמים יורדין כמבואר במשנה ריש תענית (ב' ע"א) א"ר אליעזר גם אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר, ונהי דהש"ס בסוכה שם מסיק דחזר בו ר"א אבל הרי פי' בתוס' שם ע"א (ד"ה חזר בו) דל"ח אלא ממה דהי' מצריך סוכה אבל י"ד סעודות בעי, וע"כ ג"כ מהך דרשא דמה דירה כו' וא"כ גם מזה גופי' מוכח דבעת הגשמים פטור מן הסוכה דאל"כ כיון דמחוייב לאכול הרי מוכרח לאכול בסוכה ואמאי הא לר' אליעזר מצטער חייב, ואין שום סברא לומר דבעת הגשמים אין עליו שם סוכה דהרי כתב הר"ן שם דבלילה ראשונה חייב לאכול בסוכה אף בעת הגשם.

אשר ע"כ נראה לי ברור דהטעם הוא משום דכל היכא שהמצוה תגרום לו חולי שאב"ס והיא בקו"ע פטור מלקיימה, ע"כ כיון דמבואר בע"ז (דף כ"ח ע"א) וברמ"א יו"ד סי' רס"ב סעיף ב' דצער גדול דינו כחשאב"ס ועי' באו"ח סי' שכ"ח סעיף י"ז, משה"ה שפיר הוצרך רבא לחדש דין מצטער דאפי' בלא צער גדול פטור וזהו מחודש רק בסוכה מכח תשבו כו', אבל גשם דינו כצער גדול כמו ציגה במדינתינו דאמרי' לענין אמירה לעכו"ם הכל חולים אצל ציגה (שו"ע או"ח רע"ו ס"ה), וע"כ שפיר מודה ר' אליעזר דבעת הגשמים פטור מן הסוכה אף דמצטער חייב לדידי' וכן מוכח בירושלמי סוף הישן ה"י ר' אליעזר נכנס ויצא כל הלילה ולכא' ממנ"פ אי ס"ל דמצטער חייב הי' לו לישן גם בעת הגשם ואי פטור הלא קיי"ל (או"ח סי' תרל"ט סעיף ז') דאין מטריחין לחזור להסוכה דמצטער בכך, ולדברינו ניחא דבעת הגשם הו"ל כחולה דפטור מכל מ"ע, אבל כשפסק הגשם שוב חייב לחזור לר"א דסו' דמצט' חייב בסוכה, והא דכתב הר"ן ז"ל דבלילה ראשונה חייב אפי' בגשמים יורדין,

ליכא דאשורא ודין שאר ימים, רק בסעיף ד' גבי מצטער מחנק הרמ"א כן, ועי' בעו"ז שם סוף סק"ה, וג"כ דיש חילוק בין לעבור על עשה בשו"ת דזה שפיר חולה שא"ב סכנה פטור מלקיימה משא"כ לעבור עליה בקום ועשה, ובסי' ד"ש חשיב כקו"ע כיון שהגר תושב עושה מלאכה עבורו, וכמש"כ התוס' בשבועות (דף ל' ע"ב) ד"ה אבל בתירוצם שם ועי"כ כו' עיי"ש דזה לא מיקרי שו"ת, וכן מוכרח בש"ס בילה (דף כ"א ע"א) גבי בולשת שנכנסו לעיר דמבואר דבעבור מ"ע דנכס ולא לעכו"ם מחויב ליתן כל ממונו, רק במ"ע דצדקה ובהחזרת רבית קלוקה אינו מחויב אם הוא עני כיון דהמ"ע היא "ואחי אחיך עמך" והרי דרשינן (ב"מ ס"ב ע"א) מזה חייך קודמין לחיי חבירך, אבל בכל המצות י"ל דצריך ליתן כל ממונו בעד מה ששוה המצוה באמת, ואון לי מצאתי בר"ש פ"ז דכלאים מ"ו דמדמה הא דיוסיף שלש על שיווי השכר שלא לקיים כלאים להא דמצוה עד שלש (ב"ק ט' ע"א) עיש"ה, אך ל"ע הרי במצוה צריך ליתן שלש מהונו ולמה אם אינו צריך ניתן יותר משלש שיווי השכר ועוד הלא מקיים כלאים לאו הוא וכבר כתבתי דאף בלאו שאין בו מעשה צריך ליתן כל ממונו, אך ראיתי בברטנורה שם כתב דהוא נראה כמקיים כלאים והוא רק מראית עין אבל לא אדע למה לא הוי מקיים כלאים ממש ועי' בתוס' ר"פ לולב הגזול (דף ל' ע"ב) ד"ה וקרקע ובכפ"ת שם דאחר חזרת הקרקע לבעלים אז הוי הקיום כלאים מה"ת ולא מיקרי דנא ניחא לי' כמש"כ התוס' ב"מ (דף ל' ע"א) ד"ה אף עובד לענין פרה אדומה וכעת ל"ע, היולא ממש"כ לדינא דבכל המצות צריך ליתן כל ממונו בעד מה ששוה המצוה לכל העולם רק לבזבז וליתן יותר ממה ששוה הדבר א"ל לבזבז רק עד שלש מהונו, אבל בשאול וללות מאחרים או לחזור על הפתחים לעולם אינו חייב בכל המצות אף ליתן בעד מה ששוה הדבר באמת חוץ ממצות מחצית השקל וגם מצות פרסומי ניסא כגון נר חנוכה ומקרא מגילה וד' כוסות, בזה חייב ללות מאחרים וגם להשכיר עצמו כפועל כמבואר בר"ש במשנה דרש ערבי פסחים (ל"ע ע"ב) ד"ה ואפילו ובאו"ח סי' תרע"ב סי"ג ואף דבסי' תרפ"ז סעיף ב' פוסק הרמ"א כשיטת הר"ן דכל מצוה דאורייתא קודם למקרא מגילה היכא שאי אפשר לקיים שתיהם הרי דמצוה דאו' חמיר מפרסומי ניסא אין זה קושיא כלל דהיכא שיש לפנינו מצוה דאו' לא הי' כח ביד חכמים לפטור ממנה אף בשו"ת כל היכא דליכא סייג, וע"כ פטור אז ממצות פרסומי ניסא כיון שצריך לקיים המצוה דאו', אבל כל היכא שיש עליו חיוב לקיים מצות פרסומי ניסא שפיר החמירו חכמים יותר ממצוה דאורייתא ומחויב ללות ולהשכיר עצמו כפועל. כנ"ל בזה **).

נ"ל כיון דאין חיובו אלא לאכול כזית לבד לא חשיב צער גדול אלא כמצטער בעלמא ושפיר חייב בלילה ראשונה, ולפ"ז הא דחולה פטור מן הסוכה הוא רק אם ינצל מן החולי ע"י שלא ישב בסוכה והא דמבואר בטו"ז סימן (תר"מ סק"ח) להיפוך תמוה מש"ס סוכה שם דא"כ מה פריך והא אנן תנן חולה דוקא ולהטו"ז אין ענין חולה למצטער וע"כ דבאינו ניצול לעולם חייב בין חולה בין מצטער, אך כ"ז לשי' התוס' סוכה שם (כ"ו ע"א) ד"ה הולכי דרכים שכ' דפטורא דמצטער נפיק מתשבו כעין תדורו, אמנם שיטת הרמב"ן ז"ל הובא בריטב"א סוכה דף כ"ה דטעם מצטער והולכי דרכים ושומרי פירות דפטורין נפיק מקרא דהאזרח דהוא משורש אזרח רענן (תהלים ל"ז) והיינו שיהיה בהשקט ובמנוחה, אבל כשהוא טרוד בהליכה או שיש לו צער פטור, ולשיטה זו נ"ל דמצטער פטור אפילו אם לא ינצל מן הצער ביציאתו מן הסוכה ודלא כדעת המרדכי, ושיטת הרמב"ן ז"ל בזה היא שיטה חדשה וחידוש שלא הובאה בש"ע.

**) ודע דשיטת המהרי"ו סי' קנ"ז דאף בל"ת אינו מחוייב ליתן כל ממונו מטעם דובכל מאדך רק לענין ע"ז כתיב ועי' בהגר"א ביו"ד סי' קנ"ז ס"ק ה', אבל לפלא דהרי חזינן באנוסים היינו מחמת ממון קאמר הש"ס (כתובות י"ח ע"ב) דנעשו רשעים וקו' המהרי"ו לק"מ דאדרבא ע"ז הי' ס"ד דקיל משאר עבירות דהרי בעובד מאהבה ומיראה פטור (סנהדרין ס"א ע"ב) כיון דאינו מקבל עליו לאלוק, ובזה מובן מה דלא כתיב ובכל מאדכם בפרשת והי' אם שמוע, והיינו כיון דפרשה זו מיירי בכל המצות ובפרהסיא לכן לא כתיב ובכל מאדכם כיון דאף בצינעה מחויב ליתן כל ממונו וז"ב.